

Bokor Julianna

Jeles Nap az ELTE Bölcsészettudományi Karán

2009. április 22-én *Jeles Nap* címmel tájékoztatóval egybekötött konferenciát szervezett Bartha Csilla és Kontra Edit vezetésével az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Mai Magyar Nyelvi, valamint Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszéke. A rendezvény elsődleges célja az volt, hogy az érdeklődők számára tájékoztatást nyújtson a 2009 szeptemberében induló, az országban jelenleg egyedülálló képzésről, a jelnyelvi specializációról. A tájékoztatót túl a résztvevők bepillantást nyerhettek Magyarország harmadik legnagyobb kisebbségének, a siket közösségnek a kultúrájába, a siketek oktatásának a helyzetébe, valamint megismerkedhettek az általuk elsődleges kommunikációs eszközként használt magyar jelnyelvvvel.

Az egész napos rendezvény Trefort-kerti barangolással kezdődött. Ennek során az egyetem oktatói és hallgatói, valamint az odalátogatók találkozhattak nyolc, a jelnyelvvvel és a siket kultúrával foglalkozó szervezettel, amelyek a campus területén elszórtan felállított standokon mutatkoztak be. Az érdeklődők a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ), illetőleg a Hallatlan Alapítvány standjánál juthattak a legfontosabb információkhoz a jelnyelvtanulás lehetőségeiről. A jelnyelvi tolmácsolásról pedig a Jelnyelvi Tolmácsok Országos Szövetségénél (JOSZ) és a Magyar Jelnyelvi Programirodánál (MJP) kaphattak felvilágosítást. A Jelnyelvi Oktatók Egyesületénél (JOE) arról tájékozódhattak a látogatók, hogy a jelnyelv oktatása, illetve a jelnyelvi nyelvvizsgáztatás milyen rendszerben, milyen módszerekkel történik, továbbá arról, hogy az egyesület milyen érdek-képviselési feladatokat lát el. Megtudhattuk, hogy a Mesélő Kezek Egyesület (MESKE) elsődleges célja pedig az, hogy a jelnyelv használata már a gyermekek körében is elterjedjen – ezt különböző jelelt meséket tartalmazó DVD-kkel segítik.

1. kép

A barangolás során a SINOSZ standját is meglátogathatták az érdeklődők

Az ELTE BTK standjainál – „Esélyegyenlőség a nyelvvoktatásban”, illetve a „Magyar jelnyelvi specializáció” – az egyetemen hozzáférhető képzési lehetőségekről tájékoztatták az érdeklődőket. Az „Esélyegyenlőség a nyelvvoktatásban” program a siket, illetve a részképességzavarral küzdő hallgatók nyelvtanulási esélyeit növeli. Célja, hogy az érintett hallgatók ne felmentést kérjenek a nyelvvoktatás alól, hanem segítséget kapjanak az idegennyelv-tanulásban, így motiválttá váljanak. A másik ELTE-s standnál a szeptembertől induló 50 kredites

specializációról informálódhattak a hallgatók. A képzés lehetőséget nyújt a magyarországi siketek nyelvének és kultúrájának egyetemi szintű megismerésére, és ez nemcsak a siketek továbbtanulási lehetőségeit növeli, hanem hozzájárulhat a többségi társadalomban kialakuló tévhitek eloszlatásához is. Ez a specializáció olyan képzésmódot jelent, amelyet bármelyik másodéves, a bolognai rendszerben tanuló hallgató felvehet akkor, ha teljesíti az előfeltételeket.

A tájékozódáson kívül lehetőség nyílt játékokra is, ugyanis a szervezők kvízzel tették színesebbé a programot. A kvíz kérdései egy-egy standhoz, illetve a siketek kultúrájához és a jelnyelvhez kapcsolódtak. Aki megválaszolta a kérdéseket, nyereménysorsoláson vett részt, amelyre a délutáni órákban, az előadások közötti szünetben került sor.

A Trefort-kerti barangolás után, délután 14 órakor kezdődtek a konferencia előadásai, amelyeknek az A épület nagyelőadója adott otthont. Nagy örömünkre szolgált, hogy a halló érdeklődők mellett a siket közösség tagjai is jelentős számban megjelentek, és nem csupán a fővárosból érkeztek vendégek, hanem az ország több pontjáról is. A konferenciát Bartha Csilla egyetemi docens, a jelnyelvi specializáció szakgazdája nyitotta meg, majd ezt követően egy jelelt történetet nézhettünk meg „Halló lány Siketországban” címmel Mongyi Laura előadásában. Ezután Dezső Tamás, az ELTE BTK dékánja köszöntötte a hallgatóságot. Elmondta, hogy a specializáció elindításával a jelnyelv lesz a 61. nyelv, amely az egyetem oktatási rendszerébe kerül. Kiemelte, hogy a siketek helyzete és oktatása speciális és fontos kérdés, és feltétlen támogatásáról biztosította a jelenlévőket, bízva a jövőbeni sikeres együttműködésben. A dékán úr köszöntőjét követően Kósa Ádám, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségének elnöke nyilvánította ki a jelnyelvi specializáció beindulásával kapcsolatos örömét. Beszédében elmondta, hogy a specializáció megvalósulásával olyan képzés kezdődik el, amely a jövőben esélyt ad a siket személyeknek is a továbbtanulásra, majd beszámolt a magyar jelnyelvnek mint önálló nyelvnek az aktuális helyzetéről, valamint az elfogadásra váró jelnyelvi törvényről és annak várható eredményeiről. Az új jogszabály többek között biztosítani fogja a siketek számára a kétnyelvű oktatás lehetőségét is.

A SINOSZ elnökének köszöntője után három előadás következett. Elsőként Tapolczai Gergely beszélt a magyarországi siket közösségről mint az ország harmadik legnagyobb kisebbségéről, kiemelve annak nyelvi és kulturális sajátosságait.

Második előadóként Hattyár Helgát, az MTA Nyelvtudományi Intézetének kutatóját hallgathatták meg az érdeklődők. Előadásában kiemelte, hogy a jelnyelvek önálló grammatikával és szókinccsel rendelkező, a hangzó nyelvekkel egyenértékű természetes nyelvek. Elmondta, hogy a halló emberek ritkán találkoznak siket személyekkel, így különböző tévhitek és előítéletek alakultak ki bennük. Az előadás a következő – a siketekkel és a nyelvükkel kapcsolatos – téveszméket és cáfolatokat ismertette: (1) a siketség párosul a némasággal (2) vagy az értelmi fogyatékkal; (3) rendszeresen előfordul, hogy azonosítják a nyelvet a hangzó beszéddel, (4) a jelnyelvet pedig a pantomimmal. (5) Gyakori, hogy a jelnyelvet a hangzó nyelv jellel kísért változatának vagy (6) univerzális nyelvnek tekintik, amely nemcsak nyelvtani szabályok nélkül működik, de a világ minden részén megértik. Ezek a téveszmék azon túl, hogy diszkriminatív jellegűek, hatással vannak a siket emberekkel kapcsolatos attitűdök kialakulására is: leértékelik a közösségüket és magát a jelnyelvet, ugyanakkor a többségi társadalom helyzetére is rávilágítanak. Korlátozzák a siketek nyelvsajátítási és tanulási lehetőségét, továbbá hatással vannak társadalmi érvényesülésükre is. Ennek ellensúlyozásaként a cél a társadalom megfelelő tájékoztatása, a jogi háttér megteremtése, valamint a jelnyelv használatának mind a közoktatásra, mind a felsőoktatásra történő kiterjesztése.

A tévhitek eloszlatása után Horváth Péter fogyatékosügyei szakmai tanácsadó (SZMM) beszélt a készülő jelnyelvi törvényről. Kiemelte a siketek alapvető jogait, hangsúlyozta a meglévő jogszabályok módosításának

fontosságát, valamint beszámolt a készülő törvény megalkotásának menetéről, a felmerülő kérdésekről, valamint arról, hogy milyen további képzések elindítására van szükség a törvény megvalósításához.

Az előadások után ismét Tapolczai Gergely állt a hallgatóság elé, aki ezúttal egy jelelt verssel színesítette a programot. A vers után szünet következett, majd megkezdődött az előadás-sorozat második része, amely egy Vincze Tamás által előadott „Érzékenyítő tréning”-gel indult. A figyelemfelkeltő jelnyelvórát hallgatói előadások követték.

2. kép
Vincze Tamás „Érzékenyítő tréning”-je a nagyelőadásban

Elsőként Rácz Szilárd PhD-hallgató (ELTE Eötvös József Collegium) elemezte a magyarországi kétnyelvű siketoktatás lehetőségeit a jelnyelvhez kapcsolódó attitűdök tükrében. A hallgatók képet kaptak a siketek kétnyelvűségéről, valamint a bilingvális oktatás előnyeiről a Magyarországon érvényben lévő verbális-auditív, más néven orális módszerrel szemben. Bemutatta a kétnyelvű oktatással kapcsolatban felmerülő kérdéseket, hiányosságokat. Előtérbe helyezte a jelnyelven keresztül kiépített fogalomrendszer kialakításának fontosságát, az írás és az olvasás fejlesztését, a siket identitás erősítését, valamint az integráció jelentőségét. Ezután bemutatott néhány meghatározó elvet és sztereotípiát, amelyek a kétnyelvű oktatás hátrányát szemléltették; ilyen például az az állítás, amely szerint a jelnyelv csupán primitív kommunikáció, ezért nem alkalmas elvont gondolatok kifejezésére. Többen úgy vélik, hogy a jelnyelv használata erősíti az egyébként is erős szegregációt, illetve a vizuális ingerek az auditívak ellen hatnak, pontosabban bénítják azokat. Ezek voltak azok a döntő okok, amelyek miatt Magyarországon a XIX. század második felétől kezdve tiltották a jelnyelv használatát az oktatásban. Az elmúlt 10-15 évben azonban olyan folyamatok indultak el, amelyek változást eredményezhetnek a siketoktatásban. Többek között elkezdődtek a különböző nyelvészeti kutatások, amelyek komoly segítséget jelentettek és jelentenek ma is, valamint egyre több olyan civilszervezet működik, amely segíti a tévhitek eloszlatását. Az oktatási helyzet árnyalásához az előadó olyan attitűdvizsgálat adataira támaszkodott, amelyet a siketoktatásban érintettek körében végzett. Eszerint a jelnyelv helyzete ugyan valamelyest javult, már nem utasítják el olyan mértékben, mint korábban, ám még mindig a beszéd elsődlegessége hangsúlyozódik az oktatásban. Ez nemcsak ellentmondást eredményez, hanem továbbra is fenntartja a tévhiteket. Történtek tehát változások, de a jelnyelvet ma is csak segédeszközként használják, és nem az oktatás nyelveként. Az oktatás módszertana változatlanul radikális átalakításra vár.

A második előadó Tempfli Kátya volt (ELTE Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék), aki az oktatás és a jelnyelvi specializáció kapcsolatáról beszélt. Rávilágított arra, hogy azok a gyermekek, akik halló szülők siket gyermekeként szocializálódnak, illetve azok, akik siket szülők gyermekeként a jelnyelvet sajátítják el elsőként, több szempontból is jelentős különbséget mutatnak a nyelvi és kommunikatív kompetenciákban, valamint az iskolai előmenetelükben. Az előadó nemzetközi vizsgálatok eredményeire támaszkodva hangsúlyozta azt a tényt, hogy viszonylag kevés siket képes a kommunikáció olyan magas szintű elérésére, amely megfelelő

segítséget nyújt a (többségi nyelven hozzáférhető) felsőoktatáshoz, de már akár a középfokú tanulmányokhoz is. Ezek után összehasonlította a jelenlegi siketoktatás verbális-auditív módszerét a bilingvális oktatással, és ezen keresztül részletesen bemutatta, hogy a siketek miért nem képesek bekapcsolódni a felsőoktatásba, és ezzel milyen hátrányba kerülnek halló társaikkal szemben.

Végül Merics Borit (ELTE Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék) hallgathatták meg a jelenlévők, aki az „Esélyegyenlőség a nyelvoktatásban” című program és kutatás egyik fiatal munkatársa. A kutatás Kontra Edit vezetésével folyik. Az előadó bemutatta a projekt elméleti háttérét és gyakorlati oldalát is, valamint elmondta, hogy a program keretén belül már két angoltanfolyamot, egy kezdő és egy középfeladó szintűt indítottak siket felnőtteknek. Mind az oktatók, mind a tanulók elsődleges célja a tapasztalatszerzés volt. A jelnyelvet tannyelvként használó nyelvtanárok munkája nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a későbbiekben tovább tudják fejleszteni a már meglévő módszereket és tananyagokat.

3. kép
Bartha Csilla az előadó hallgatókkal

A *Jeles Nap* lezárásaként az előadások után Bartha Csilla foglalta össze a nap eseményeit, hangsúlyozva, hogy óriási előrelépést jelent a specializáció létrejötte, amely siketek és hallók együttműködésével a siket közösség érdekeit kívánja szolgálni. Továbbá reményét fejezte ki, hogy a jövőben, a törvényi háttér rendeződése után egy jelnyelvi szaknak is helyet adhat a bölcsészkar, amelynek eredményeként megkezdődhet a siketek kétnyelvű oktatása, és így sok siket hallgatót üdvözölhet majd az egyetem a hallgatói között.

Bokor, Julianna: A special day at the Faculty of Humanities of ELTE

Az írás szerzőjéről

Bokor Julianna

Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország

bokorjuli[kukac]gmail.com